

## רביבים

הרב אליעזר מלמד

ask@yhb.org.il | נשואת הלכות

## תכלת להלכה

יש סוברים שהואיל והתברר שהפיקו את התכלת מהארגמן קהה הקוצים, חובה לצבוע בו פתילי תכלת לציצית – מנגד יש סוברים שקיימים ספקות גדולים על זיהוי התכלת, ועל כן אין מצווה להטיל תכלת לציצית – בעקבות אובדן מסורת הטלת התכלת בציצית ישנם מחלוקות וספקות שאין בידינו אפשרות להכריע בהם – למעשה, בלא הוראה מוסכמת של רוב מניין ורוב בניין של חכמי ישראל, אין חובה לשלב פתילי תכלת בציצית – אומנם מכיוון שמסתבר שזו התכלת שבה הלכו אבותינו, יש מעלה בהטלת פתילי תכלת בציצית – נכון למי שמהדר להטיל תכלת שירגיש שהוא עושה זאת בלי נדר

### החיוב להלכה

לפי סוברים שהאיל הצנני בטור זה את הראיות שהחל להצטבר בעשרות השנים האחרונות לכן שצבע התכלת הפיק מחלון שחי בתוך קונכייה ושמו ארגמן קהה קוצים. מין זה שימש בעבר להפקת צבע ארגמן (סגול אדומים), ועל ידי חשיפתו לשמש בתהליך הכנת הצבע הוא הופך לכהול. מנגד הצעת את הספקות האבדו הייתה ואדוות הצבע המדויק של התכלת (כחול כהה, כחול, תכלת או סגול). למרות הספקות, נראה שרוב הסינים שאין התכלת הופקה מחלון זה.

### הסוברים שחובה להטיל תכלת

מארגמן קהה הקוצים, חובה לצבוע בו פתילי תכלת לציצית. ולדעתם אין אף דיווחי אינו מחלט, החובה המוטלת עליהם היא לנהוג לפי מוסכמת התנאים שבדיעבד, ומכאן להטיל בציצית תכלת מארגמן קהה קוצים. בנוסף לכן, גם אם ניתן שהיה מוטל בספק, מכיוון שמדובר במצווה מהתורה, במצב של ספק יש להחמיר, כך כפיאק דאורייתא לחומרא.

יתר על כן, יש סוברים שלאחר שהתגלה התכלת, כול התלמים עם חוטים לבנים מבטלים מצווה מהתורה, וכבר עדיף להם שלא ללבש בגד של ארבע כפות (הרבי מראדוך 'פתיל תכלת' ה). בנוסף לכן, אין שום דבר בכך שנתיל תכלת זו, שגם אם יתברר שהיה התכלת מוטעה, מכיוון שמן הדין אין איסור לצבוע את חוטי הלכן בצבעים שונים, לכל היותר ייתכנו חוטי תכלת אלו חוטי לבן שנצבעו בצבעים שונים.

### הסוברים שבכל תכלת עמידה יצאים

לא זו בלבד, אלא שלדעת רוב ישראל ליפשיץ (תפארת ישראל, הקדמה לסדר מועד פרק ג) המצווה אינה להטיל תכלת שיצאת דיוקא מדם חילון מסיים, אלא העיקר שיהיה צבע תכלת עמיד, ואומנם בעבר הדין היחיד להפקת הייתה על ידי חילון מסיים, אבל מצד הדין כל צבע כחול עמיד כשר לתכלת הציצית. כך סוברים גם רבים בדעת הרמב"ם, ולדעה זו גם נטה הרב הצנני (תכלת בישראל פיק ד).

### הסוברים שאין מצווה להטיל תכלת

מנגד יש סוברים שקיימים ספקות גדולים על זיהוי התכלת כמופיק מארגמן קהה הקוצים, ועל כן אין מצווה להטיל תכלת לציצית. יתר על כן, רבים סוברים שמכיוון שכל קיום התורה נשען על המסורת, משאבדה המסורת אדוות התכלת והדרכים לבדיקתה, גם אם יובאו הוכחות רבות לכן שנוצאה התכלת, אין אפשרות לחייב להשתמש בה, ואף אין זה נחשב כספק תורה שיש להחמיר בו, שהואיל ויותר מאלף שנה הוחזק בישראל שהתכלת אבדה, בלא חידוש הסנהדרין או הגבואה לא ניתן להחזיר את המצווה לקדמותה (שיעורים לזכר אבא מאיר בשם הר"ד מברסק). לפיכך, רק כשדוע בודאות

### הסיבות להתנדות להטלת תכלת

בקרוב הסוברים שאין חובה להטיל תכלת, לא מעט סוברים שיש להינענע מהטלת תכלת מנכחה סיבות: א. אומנם כעיקרון אין איסור לצבוע את חוטי הלכן בצבעים שונים ובכללם תכלת, אך צריך להזהר שלא להשריש בעם ישראל דהוי מוסופ של מצווה. ב. ההולכים בתכלת נראים כמתיידיים על קני רבנים שאינם נוהגים כן. ג. יש לחוש לדעת הסוברים שבתלחלה צבע הפתילים צריך להיות צבע הבגד, ואסור לצבועם בצבעים אחרים, שכן היא דעת רש"י, רמב"ם, ראב"ד ועוד. אומנם יש סוברים שאין לתת תכלת אפשר לצבוע את החוטים בכל צבע, ומהם סמ"ג, מר"ם ורשב"א.

### החשש שייחלשו במצוות הציצית

עוד חשש ישנו שכיום בחסדי ה' רבים נאוד מהדרים לקיים את מצוות הציצית, ואף מוצאים את הציצית, והיא מכיזה להם את המצוות ושומרת על זכותם. בזכות חזרת הציציות והטלתן בטפיות דרייפט, חזלים רבים, מהם שאינם ידעים, הולכים כיום בציצית. כך נהוג עוד לפני המלחמה, ואם ייקבע הדבר שצריך ללכת עם התכלת, מפאת המחיר הגבוה של התכלת (150 שקלים לפי הראב"ד, וכי"ט 250 לפי התיספות ורוב הראשונים), רבים יפסיקו ללכת עם ציצית ויאבדו את המצווה הנפלאה הזאת שמכירה את כל המצוות.

גם אם רק המהדרים ילכו בתכלת, יש חשש שמכין הציבור הרחב שרגיל ללכת כיום בחוטי לבן בלבד, יהיו אנשים שיחשבו שאין עוד בכך וייחלשו בקיום מצוות הציצית בלבן, כפי המנהג הרווח. כמו כן, יש חשש שמפאת המחיר הגבוה של התכלת ילדים ונערים רבים, שלעיתים ציציותיהם נקרעות, יפסיקו ללכת עם ציצית. וכבר עדיף שכולם יקיימו תמיד את המצווה בלבן מאשר יהיו לעיתים בתכלת.

### החיוב תלוי בהסכמה חכמים והאומה

למעשה, על פי הגר"א, כיום, רוב הסינים שצבע התכלת שבציצית הופק מארגמן קהה קוצים, אולם אין בכך דאווה, ועל כן, בלא הוראה מוסכמת של רוב מניין ורוב בניין של חכמי ישראל, אין חובה לשלב

פתילי תכלת בציצית. זאת משום שהתורה מתיימרת על פי הוראת חכמי ישראל, וכאשר מסורת התכלת נפסקה, לא ניתן להחזירה כחוב או אף כספק חיוב בלא הכרעת הסנהדרין או הסכמת רוב מניין ורוב בניין של חכמי ישראל.

ישור הדברים במצווה לשמטע בקול בית הדין הגדול שהיה וישב בלשכת הגזית (דברים יז, ח-יא), ואף שלאחר מכן בתהליך הדדתי נחלשה סמכותם של חכמים, עד לביטול הסנהדרין ולביטול הסמכה ופירוק הגלויות, עדיין חכמי ישראל עושים שליחותם של ראשונים בממשלת מסורת התורה כפי הנדרש לקיום התורה והמצווה. ובמקום בית הדין המסודר, החכמים המוקבלים על ישראל צנים בסגויות, ובמשך השנים הדורות ההלכה נקבעת על פי הוראות וקבלת האומה (ראו החינוך תצו, לנבוכי הדור יז). וכן בעניין "שליחותיהם ק"ק ערבין", גיטין פח, ב; בבר קמא פד, ב; שולחן ערוך חושן משפט א, א; רמב"ם הלכות סנהדרין ד, א).

על פי יסוד זה נפסק למעשה שהחובה היא להניח תפילין של רש"י ולא חוששים לסיפיקא דאורייתא ומזכירים להניח תפילין של רבנו תם. כלומר לא הייתה הכרעה בנימוקים הלכתיים, אלא שרבים נהגו כמו הרבנים שהיוו כרש"י ורמב"ם עד שכל נקבעה ההלכה (שולחן ערוך אורח חיים לא, א). כך גם נוהגים לגבי הפרשת מעשר שני בבבליה לפי השנים שהתקבלו בישראל, למרות שבמשך מאות שנים הדבר נהיה שני במחלוקת.

### סיכום למעשה: אין חובה אבל יש מעלה

לפיכך, על עול לא הוסכם על רוב רובם של חכמי ישראל שחובה להטיל תכלת, אין בזה חובה. אומנם מכיוון שמסתבר שזו התכלת שבה הלכו אבותינו, יש מעלה בהטלת פתילי תכלת לציצית. אין לחשוש לזיהויה אחר שכבר עשרות אלפים נוהגים בכך. במידה ולא יקום ערעור על דרך הפקת התכלת מארגמן קהה קוצים, המנהג ללכת בתכלת זו ילך ויתפשט עד שיהפך למנהג שנוון לקיימו. ואם ימשיכו להתחזק בו, הוא יתפך למנהג מחייב בקהילות רבות, עד שבחדרה, על פי קבלת האומה והחכמים, תחזור מצוות התורה להתקיים בתכלת זו, ותהיה חובה מהתורה לשלב אותה בציצית.

### סייגים למעלה

אומנם מי שאביו או רבו מקפיד עליו שלא ילך בתכלת, עדיף שימנע בקולו ויקיים את מצוות התורה לבבדו בכך מאשר יהיה בהטלת התכלת. בנוסף לכן, נכון למי שמהדר להטיל תכלת שירגיש שהוא עושה זאת בלי נדר, ואף ראוי שיתעטף לעיתים בטלית של לבן. באופן זה לא יתבשר חיוב בלא הולדת חכמים, והחשש שיהיו אנשים שייחלשו בקיום המצווה פוחת, שכן בכל עת שהיה קשה להטיל תכלת, יקיימו ברצון את המצווה בלבן. לדוגמה, ילדים ונערים שציציותיהם נוטות להקרע, יוכלו ללכת לתת תכלת בלבן, וכן חזילים שצריכים להחליף תדיר את תליתת קטן שלהם ויכולו ללכת לתת תכלת בלבן. ■